

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

БУЛИЧ ОЛЕКСАНДР ПЕТРОВИЧ
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 630*9:351(477)
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ
РЕСУРСІВ УКРАЇНИ**
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

О. П. Булич
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи
Войтенко Архип Борисович
(прізвище, ім'я, по батькові)

к. держ.упр., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **Булича Олександра Петровича**

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № ____ від « ____ » грудня 2020 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Якобчук В.П.
(прізвище, ім'я, по батькові)

« ____ » грудня 2020 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **Булич Олександр Петрович** захистив
(прізвище, ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Пугачова Н.С.
(прізвище, ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Булич О. П. Державне регулювання сфери використання лісових ресурсів України. – Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування – Поліський національний університет, Житомир, 2020 р.

У даній роботі розглянуто лісове законодавство України, за допомогою якого регулюються лісові взаємозв'язки з метою захисту, охорони, відтворення та раціонального використання лісів.

Досліджено особливості державного регулювання лісокористування, а також визначено головну суть та специфічні риси організації процесу державного регулювання лісокористування, та використання лісових ресурсів, зокрема, з дотриманням положень сталого розвитку. Проведено аналіз функціонування та виявлено проблеми лісового господарства в Україні. Здійснено висновок про гостру необхідність удосконалення системи державного регулювання на основі знаходження вдалого поєднання інструментів державного та ринкового регулювання лісокористування. Запропоновано пропозиції щодо вдосконалення лісового господарства України

Ключові слова: лісокористування, державне управління, сталий розвиток, лісові ресурси, зарубіжний досвід, лісове господарств, ліс.

SUMMARY

Bulych A. P. State regulation of the sphere of use of forest resources of Ukraine. Qualifying work on obtaining an educational degree Master in specialty 281 «Public management and administration» – Polissia National University, Zhytomyr, 2020.

This paper considers the forest legislation of Ukraine, which regulates forest relations for the purpose of protection, protection, rational use and reproduction of forests.

The features of state regulation of forest use are studied, as well as the main essence and specific features of the organization of the process of state regulation of forest use and the use of forest resources, in particular, in compliance with the provisions of sustainable development, are determined. The analysis of the functioning and problems of Forestry in Ukraine is carried out. The conclusion is made that there is an urgent need to improve the system of state regulation based on finding a successful combination of tools for state and market regulation of forest management. Proposals for improving the forestry sector of Ukraine are proposed

Keywords: forest management, public administration, sustainable development, forest resources, foreign experience, Forestry, forest.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	7
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПРОБЛЕМ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	14
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	23
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	
ДОДАТКИ	34

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В Україні ліс – це найважливіший елемент природно-ресурсного потенціалу і національного багатства. Ліси розподілені по території країни нерівномірно, особливо в частині економічно доступних лісових ресурсів. Сучасний етап розвитку системи лісоуправління протікає в умовах ринкової економіки, що формується: різноманіття форм власності, лібералізації економіки, відходу держави з господарської сфери, розвитку підприємництва. Відповідно трансформується організаційна структура державного управління лісами, організаційний та економічний механізм управління лісовим господарством.

Охорона лісу включає в себе систему заходів, спрямованих на формування механізму боротьби з недотриманнями правил пожежної безпеки в лісових насадженнях, знищенням лісових дерев при будівництві, самовільними порубками лісу, прокладці трубонафтопроводів, при розвідці корисних копалин, забрудненням лісу екологічно шкідливими речовинами повітряного басейну та неочищеними стічними водами. Певний комплекс заходів щодо боротьби з шкідниками лісових культур та хворобами лісових дерев і є захист лісу.

Відновлення лісу являє собою процес не лише кількісного, але і якісного оновлення породного складу лісу проводиться заміна більшості малопродуктивних порід на сорти дерев які є більш високопродуктивними, активно реалізують не лише економічні, але й оздоровчі та екологічні завдання.

Питання та проблеми удосконалення лісокористування, відповідальності за порушення при користуванні лісовими ресурсами, порушення вимог законодавства, охорони лісів і НПС та розвитку досліджували такі науковці як В. Д. Басай, А. І. Карпук, В. І. Андрейцев, В. Л. Мунтян, А. П. Гетьман, П. В. Мельник, М. В. Шульга, Б. В. Кіндюк, Ю.С. Шемшученко, С. М. Шершун, В. К. Попов, В. О. Навроцький та інші. Роботи згаданих науковців мають

важливе значення, їх дослідження направлені на пошук напрямів та шляхів ефективного державного регулювання використання лісових ресурсів.

Метою даної роботи є вивчення особливостей державного управління в області використання, захисту та охорони лісового фонду в Україні.

Для здійснення даної мети в роботі поставлені наступні завдання:

- вивчення загальних засад державного регулювання лісового господарства в Україні та світі;
- провести аналіз функціонування та проблем лісового господарства України;
- запропонувати пропозиції щодо вдосконалення лісового господарства України.

Об'єктом дослідження є поновлювані природні (лісові) ресурси в їх безперервному русі на всіх стадіях суспільного відтворення.

В якості *предмета дослідження* взяті відносини між державою, підприємництвом і суспільством, що виникають у процесі відтворення відновлюваних природних (лісових) ресурсів.

Методами дослідження є сукупність прийомів пізнання та теоретико-методологічних засобів вивчення суспільних явищ та процесів у галузі використання лісових ресурсів. У процесі дослідження застосовувались такі методи, як діалектичний метод, аналіз нормативно-правової бази України у сфері лісокористування, охорони та відповідальності.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Результатами роботи доповідались на науково-практичних конференціях Поліського національного університету. Висновки та результати роботи висвітлені в 3-х публікаціях.

Практичне значення отриманих результатів. Полягає в тому, що було сформовано певні положення, запропоновано пропозиції, які можуть бути використанні при розробці державної політики використання, охорони лісових ресурсів.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Україна – одна з найбільших лісових держав Європи. На її частку припадає чверть світового лісового покриву, ліси займають майже половину території країни. Ліси є екологічним каркасом територій, умовою екологічної безпеки країни і планети в цілому. Ліси України відрізняються величезним природним розмаїттям, обумовленим кліматичними, ґрунтовими та іншими географічними особливостями, історією їх використання, а також соціально-економічними відмінностями регіонів країни.

В сучасних умовах проблеми збереження і використання лісів стають все більш різноманітними і складними. Змінюються стандарти управління лісами, яке повинно відповідати збільшеним міжнародним, соціальним, екологічним та економічним вимогам. Збільшуються загрози загибелі лісів від пожеж, шкідників і хвороб, інших несприятливих факторів, втрати лісами біологічного різноманіття. Потребують особливої уваги питання протидії нелегальному лісокористуванню. У сукупності зі змінами клімату ці загрози можуть привести до істотної трансформації українських лісів, ослаблення їх біосферного та економічного потенціалу.

Поняття «використання лісових ресурсів» може бути розглянуто як з економічної точки зору, так і з юридичної. З економічної точки використання лісових ресурсів – це діяльність, спрямована на вилучення та використання властивостей лісових ресурсів. З юридичної точки зору – це правовий інститут (право на використання лісових ресурсів). Процес використання лісів регулюються нормами лісового законодавства, які встановлюють підстави для виникнення, здійснення, обмеження, зупинення та припинення права користування лісовими ділянками. Основним документом, який регулює лісові відносини в Україні, є Лісовий кодекс. Кодекс встановлює правову основу для раціонального використання, захисту та відтворення лісів, підвищення їх

екологічного та ресурсного потенціалу. Використання лісів може бути виконано з наданням або без надання лісових ділянок. Якщо лісокористування є підприємницькою діяльністю, то лісові ділянки надаються тільки на договірній основі. Правова основа для використання лісових ресурсів встановлюється в розділі 2 Лісового кодексу «Права на ліси» [25].

Прийняття Лісового кодексу призвело до найбільш значущих змін в систему державного управління лісовим господарством. Зміни, передбачені Лісовим кодексом України торкнулися наступні питання: розподілу повноважень у сфері лісового господарства між рівнями публічної влади; організації фінансування діяльності з управління лісовим господарством; прав власності на ліси; ділення лісів за цільовим призначенням; правил отримання прав користування лісами.

Користування, володіння та розпорядження наявним лісовим фондом проводиться в інтересах як народу, що проживає на відповідних територіях, так і всіх громадян України. Виконавчо-розпорядче функціонування органів щодо охорони і захисту та раціонального використання лісів, їх відтворення та підвищення продуктивності для задоволення різноманітних потреб народного господарства та населення, проживаючого на даних територіях, а надто посилення корисних природних властивостей лісів і є головними напрямками державного регулювання еколого-правового режиму лісокористування [10].

Державне регулювання в області використання, відтворення, охорони і захисту лісів здійснюється Урядом України, органами місцевого самоврядування, органами виконавчої влади та іншими державними органами. Державне агентство лісових ресурсів України та його територіальні органи є головним органом галузевої (відомчої) компетенції щодо регулювання еколого-правового режиму лісокористування. До таких інститутів відносяться такі органи управління як національні парки, бази авіаційної охорони лісів, лісгоспи та лісовпорядні організації. Діяльність цих органів спрямована на забезпечення реалізації державної політики в галузі відтворення, використання, захисту та охорони лісових ресурсів.

Виходячи з вищесказаного можна зробити висновок, що завданням державного контролю за станом, використанням, відтворенням, охороною і захистом лісів є забезпечення дотримання всіма лісокористувачами визначеного порядку користування лісовим фондом, правилами ведення лісового господарства, охорони і захисту лісів, відтворення, правилами державного обліку та звітності, а також інших норм і правил, встановлених лісовим законодавством.

Таким чином можна зробити висновок, що ліси є ключовим фактором збереження сприятливого середовища життя людей, соціально-економічного розвитку країни. Проблеми збереження і використання лісів стають все більш різноманітними і складними, тому вимагають втручання з боку держави.

Сучасна система управління лісовим господарством України закріплена Лісовим кодексом України і заснована на принципі поділу повноважень між рівнями публічної влади. Державне управління в галузі використання, охорони, захисту лісового фонду та відтворення лісів здійснює уряд безпосередньо або через уповноважені ним органи виконавчої влади.

Орган управління лісовим господарством забезпечує раціональне використання, охорону, захист лісового фонду і відтворення лісів в інтересах України і є спеціально уповноваженим державним органом регулювання в лісовій галузі використання, захисту, охорони та відтворення природних ресурсів.

Принципово важливим є передача повноважень з управління лісами, що знаходяться у власності країни. В результаті даного рішення суб'єкти лісокористування наділені повноваженнями з управління 93 % всіх лісів України, включаючи: організацію державної охорони лісів, а також нагляд і контроль за лісовими ресурсами; експертиза та розробка лісових планів, а також лісогосподарських регламентів; організація використання лісів, лісових ресурсів та лісових земель; організація системи управління лісами і лісовим господарством на території країни.

Теперішній стан в сфері природокористування в нашій країні, як показує

динаміка основних макроекономічних показників, що характеризується технічним відставанням від рівня світових держав. Інвестиційний підйом лісового сектору економіки неможливий без бюджетного фінансування витрат на лісовідновлення згідно з принципом невичерпного лісокористування. Отже, у контексті розвитку механізмів реалізації принципу платності природокористування першорядну роль мають відігравати елементи державного регулювання, зокрема податкові методи. Для пошуку прийнятних на економічно вигідних заходів, щодо втручання в економіку природокористування варто звернути увагу на досвід розвинутих країн світу. Виявлення навіть негативних елементів в зарубіжних системах має велике значення, тому що це застерігає від повторення помилок в масштабах національної економіки.

Розглянемо основні напрямки державного регулювання лісового сектора економіки в країнах, де, так само як і в Україні, лісове господарство має істотне значення для економіки в цілому і державного бюджету зокрема [22].

Канада-країна, що має приблизно 10 % всіх лісів світу і приблизно 15 % світових запасів деревини м'яких порід помірної зони. Понад 45 % її території (417,6 млн. га) покрито лісом, з них 71 % управляється урядами провінцій, 23 % – федеральною і територіальною владою і лише 6 % знаходиться в приватному володінні. Документ, який визначає взаємини держави і власника лісу, займає більше 100 сторінок – в ньому чітко прописано, що, коли і як може робити власник на своїй лісовій ділянці. Близько 56 % (234,5 млн. га) канадських лісів вважаються комерційно, тобто пристосованими для виробництва продукції лісопромислового комплексу; 28 % (119 млн. га) використовуються для виробництва лісоматеріалів [15].

У законодавстві провінцій Канади зафіксовано збереження прав Державної (публічної) власності на ліси. Так, відповідно до Закону провінції Квебек «Про ліси» ліси корони оголошені національним надбанням, власністю всіх жителів Квебеку, що знаходиться в публічному довірчому управлінні державних органів. Ліси можуть використовуватися тільки в суспільних

інтересах з дотриманням правил невичерпного природокористування і підтриманням підходящого стану навколишнього природного середовища для забезпечення максимальної економічної вигоди [36].

Основною формою придбання прав на розробку лісових ресурсів в Канаді являється укладання орендних договорів з державою, при реалізації останніх орендарі виробляють платежі за користування природними ресурсами (роялті).

Канада та Україна багато в чому схожі за кліматичними умовами, флорі і фауні, навіть по важкодоступності для освоєння корисних копалин, які здебільшого знаходяться в північних регіонах. Разом з тим Канадський клімат значно м'якше, і в Канаді є відмінні транспортні комунікації з виходом до океану. На думку багатьох дослідників, саме її досвід найбільш прийнятний для нашої країни. Досвід Канади щодо використання орендних відносин у лісовому секторі економіки має вирішальне значення для розвитку лісової галузі України, яка зараз знаходиться в стадії активного реформування [35].

Майже 82 % лісу в Сполучених Штатах Америки запасється саме територіях, які знаходяться у приватній власності. Цікавим фактом є те, що в США доволі скептично відносяться до досвіду Канади по задачі громадських лісів в оренду. При цьому приватні ліси не входять в систему лісів місцевого значення, а значить не підпорядковані місцевими органами влади. Близько 28 % лісових угідь знаходяться у власності народу, з них національні ліси займають 17 % площі лісових насаджень, і лише близько 10 % перебуває у власності Штатів. У власності великих компанії-лісозаготівників знаходиться 15 % лісових земель країни. Федеральні закони та Конституція США регулюють всю систему управління в громадських лісах. Законами штатів управляються приватні ліси. Ряд агентств (Служба національних парків, Лісова служба) управляють державними лісовими землями [30].

Система фінансування лісового господарства в США подібна до старої радянської системи. Спочатку за планами місцевих органів управління лісами визначаються витрати на рівні штатів і федерації, послідовно проходячи затвердження в законодавчих органах. Після затвердження федерального

бюджету Конгресом США кошторис витрат за статтями приймається за основу для виконання планів, при цьому не допускається використання коштів однієї статті на виконання іншої. Всі недоліки такої прорадянської бюрократичної системи відомі, і американські законодавці, вчені і практики намагаються її вдосконалити. Однак в умовах сучасних США така система фінансування, включаючи контрактну систему ведення лісового господарства, забезпечує чітке і ефективно функціонування лісового сектора економіки. При цьому держава за допомогою Лісової служби впливає на приватні ліси [35].

Висновок: у США регулюються державою як приватні, так і ліси, які знаходяться у федеральній власності. Плюсом вважається те, що держава може відстежувати регулярність санітарних рубок і одночасно відновлення посадок молодняку, принцип платності лісокористування.

У Норвегії ефективна політика в лісовій галузі пов'язана з посиленням державного регулювання в області використання лісових ресурсів і пріоритетною роллю державної власності на ліси. У країні діють кілька законодавчих актів у сфері використання природних ресурсів, зокрема, покликаних захищати національний суверенітет, створювати і підтримувати систему ефективного державного управління природно-ресурсним комплексом, формувати податковий механізм, систему контролю; створювати основу для захисту навколишнього середовища і забезпечувати екологічну безпеку. Для активізації діяльності лісовласників введено лісовий податок. Частина податку від продажу деревини перераховується на спеціальний рахунок, кошти з якого лісовладці можуть використовувати для подальшого розвитку своєї діяльності.

Аналіз лісового та природоохоронного законодавства, а також особливостей державного регулювання лісового сектора економіки зарубіжних країн дозволяє зробити висновок, що в законах і нормативних актах чітко зафіксована відповідальність всіх економічних суб'єктів лісових відносин за виконання умов невичерпного і ефективного використання лісових ресурсів.

Світовий досвід показує, що приватна власність на ліс не означає надання права на його вільне винищення. У Європі (наприклад, у Фінляндії, Норвегії,

Швеції, Швейцарії) і в США необхідні довгі узгодження з державними лісовими службами, які уважно стежать за використанням і відновленням лісів. У цивілізованих країнах власник не поводить, як варвар, а отримує «гарантоване приватне право на грамотне лісокористування, тобто на захист прав приватного підприємця або просто власника лісу вести ефективну діяльність в лісі».

Концесійні угоди в багатьох країнах стають ефективною економічною формою реалізації державної власності. Використовуючи зарубіжний досвід з переробки продуктів лісу для вітчизняної практики, можна стверджувати, що концесія як форма економічних відносин між державою і бізнесом здатна стати взаємовигідною і забезпечити лісовій галузі поступальний розвиток. Концесії широко використовуються в США, Канаді, в країнах Азії, Африки та Латинської Америки.

У зарубіжній практиці за концесійними угодами зазвичай використовуються неосвоєні, значні за площею лісові ділянки. Проте існують і винятки з правил, а саме: за певних обставин або в конкретних випадках, зафіксованих у договорі, під концесію підпадають ділянки лісового фонду зі сформованою інфраструктура. Правда, відстежити і проконтролювати наявність таких умов в Україні досить складно.

Можна зробити висновок, що лісове господарство створює основу екологічного благополуччя нашої країни і є незамінним фактором еколого-економічного і соціального розвитку. Державне регулювання в області використання, відтворення, охорони і захисту лісів здійснюється урядом України, органами місцевого самоврядування, органами виконавчої влади та іншими державними органами. Дуже велика увага в Україні приділяється з боку держави, а саме регулювання лісокористування Лісовим кодексом, постановами Уряду, законами. Також варто звернути увагу на зарубіжний досвід, в даному випадку Канади, Норвегії та США, так як це може дозволити вдосконалити систему лісокористування та лісовідновлення в Україні.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПРОБЛЕМ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

В сучасних умовах українська лісова галузь займає важливе місце в соціально-економічному житті громадськості. В той же час лісові екосистеми реалізують певну захисну функцію довкілля, та призначено для задоволення екологічних потреб населення. Вже сформоване науково-прикладне бачення про лісову екосистему, як єдність землі, певної лісової рослинності, тваринного світу та ще деяких компонентів навколишнього середовища, що мають помітне та досить важливе соціальне, екологічне та економічне значення.

В сучасній Україні складається досить складна ситуація, коли лісові екосистеми не завжди відповідають еколого-економічним вимогам. Поясненням ситуації, що склалась може бути складність прийняття управлінських рішень в галузі лісового господарства, викликане тим, що лісовирощування це досить тривалий процес, який супроводжується складністю прогнозування та моделювання майбутніх варіантів розвитку подій як екологічного так і економічного характеру. Утім збалансоване та розумне використання лісових ресурсів має бути забезпечене не тільки процесами їх вживання, а й обов'язковими процесами відтворення, що в сукупності і мають складати підґрунтя для розвитку лісового потенціалу. Саме тому зараз різко постало завдання забезпечити не просто ефективної, а збалансованої системи управління лісовим господарством з врахуванням екологічної складової.

Досліджуючи питання покращення механізмів та інструментів управління у сфері лісокористування, варто пізнати та проаналізувати діяльність в лісовому господарстві країни з метою виявлення напрямів їх ефективнішого використання. Сучасні економічні зміни, що відбуваються в країні і відбуваються вже протягом майже вже тридцяти років в галузі лісокористування, супроводжуються суттєвими змінами в структурі лісового

господарства, та чинять вплив на рівень еколого-економічної ефективності лісокористування.

В сучасній Україні землі вкриті лісами становлять близько 18,5 % (10,63 млн га) від загальної території країни, а це 60,3 млн га. Але територія України в порівнянні з більшістю країн Європи вирізняється невисоким показником лісистості (16,7 %), цей показник розраховується як відсоток площі, яка вкрита лісовою рослинністю лісових ділянок до площі суші (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Порівняльна характеристика країн Європи за площею лісів

Країна	Площа лісів, тис. га	Лісистість, %	Площа лісів на душу населення, га
Швеція	30505	74,3	3,18
Іспанія	27626	55,4	0,59
Фінляндія	23019	75,7	4,23
Туреччина	21862	28,4	0,29
Франція	17579	32,1	0,27
Норвегія	14124	46,4	2,78
Німеччина	11419	32,8	0,14
Італія	11110	37,8	0,19
Україна	9699	16,7	0,21
Польща	9435	30,8	0,24
Білорусь	9228	44,5	0,97
Греція	6539	50,7	0,59
Австрія	4022	48,8	0,47
Латвія	3468	55,8	1,72
Великобританія	3164	13,1	0,05
Естонія	2455	54,3	1,85
Литва	2284	36,4	0,77
Угорщина	2190	23,5	0,22
Словенія	1271	63,1	0,62
Данія	657	15,5	0,12

Джерело: [сформовано з даними 43; 13].

При розробці механізму збалансованого лісокористування варто враховувати, особливість розташування лісів в нашій країні, а саму їх нерівномірність. Специфічною особливістю розташування лісоресурсів в країні є разючий дисбаланс в наявності та їх фактичного вживання. Показники лісистості для кожної з природних зон (Степ, Полісся, Українські Карпати

Лісостеп) досить різняться, і не відповідають такому рівню, при якому лісистість та ліси максимально позитивно вплинуть на кліматичні умови, пом'якшать вплив ерозійних процесів, стан водних та земельних ресурсів, та забезпечать суб'єкти господарювання необхідною кількістю природних ресурсів [15]. Відповідно до рис. 2.1., найнижчий показник лісистості серед областей, що розташовані в степовій зоні. Так, до серед областей з найменшою площею лісів можна віднести Миколаївську (4,3 %), Запорізьку (4,3 %), та Херсонську (5,2 %) області. Зона Лісостепу характеризується такою площею лісів, що на 5–6 % менша за оптимальний показник серед підхожих областей (Тернопільська та Хмельницька області).

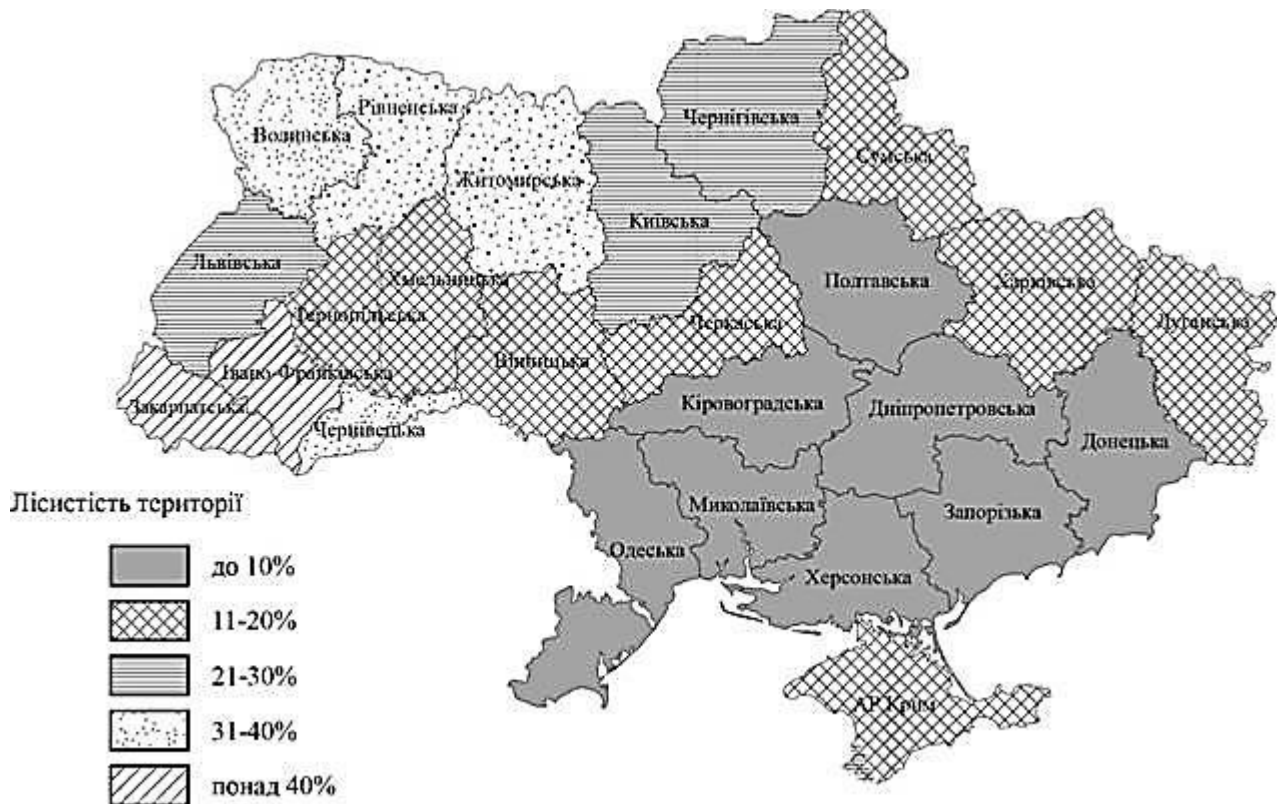


Рис. 2.1. Розподіл регіонів України щодо рівню лісистості, %

Джерело: [сформовано за даними 12].

Ліси України представлено понад тридцятьма видами деревних порід, основні види: бук, сосна, дуб, ялина, вільха, береза, граб, ялиця та ясен. Під хвойними насадженнями зайнято 42 % загальної площі, в тому числі сосна – 33 %. Листяні насадження являють 43 %, з яких дуб та бук – 33 % [17]. Всі

лісові екосистеми України за місцем розташування та функціями та відповідно до екологічної та соціально-економічної ролі, яку вони виконують в суспільстві можна умовно розділяють на декілька груп. Як-от, захисні ліси, що виконують ґрунтозахисні чи водоохоронні функції та рекреаційно-оздоровчі до іншої групи можна віднести природоохоронні ліси. Серйозну групу формують експлуатаційні ліси, які разом з екологічним також мають важливе господарське значення.

Таблиця 2.2

Характеристика заготівлі ліквідної деревини за головними категоріями лісових товарів та побічної лісової продукції

	Одиниця виміру	Обсяг заготовленої продукції	
		усього	у % до 2018
Лісоматеріали для виробництва пиломатеріалів і заготовок	тис. м ³	6561,0	99,4
Дрова для опалення	тис. м ³	6293,8	112,9
Дров'яна деревина для технологічних потреб	тис. м ³	4671,3	101,5
Очерет	т	4371,9	205,9
Ягоди	т	3324,9	145,5
Сіно	т	1141,8	71,8
Лісоматеріали для виробництва целюлози і деревної маси (баланси)	тис. м ³	811,9	112,5
Інші сортименти лісоматеріалів круглих	тис. м ³	470,9	122,8
Лісоматеріали для виробництва клеєної фанери і шпону	тис. м ³	458,8	101,1
Новорічні ялинки	тис. шт.	420,6	117,7
Гриби	т	68,2	41,3
Горіхи	т	35,4	103,2

Джерело: [сформовано за даними 13].

Лісові ресурси України складають як недеревну так і деревну продукцію. Ефективність від здійснення лісами своїх еколого-економічних функцій напруму залежить від обсягів використання деревних ресурсів. В процесі використання ресурсів лісове господарство забезпечує максимізацію прибутків, та використовує їх, зазвичай, на фінансування охорони та відновлення лісів, заходів з підвищення продуктивності, покращення їх якісних характеристик. Величина державних витрат, що витрачаються на ведення лісового

господарства становить приблизно 30 % від загального обсягу витрат [34]. Станом на 2019 рік із валового обсягу заготівлі ліквідної деревини більше 44 % (8402,6 тис. м³) являли лісоматеріали круглі, майже 58% (10975,1 тис. м³) – паливна деревина (табл. 2.2). Специфічне значення в щоденному житті населення, що проживає на даних територіях мають побічні лісові користування, та побічні лісові ресурси.

Таблиця 2.3

Розгляд головних еколого-економічних показників функціонування лісового господарства України, 2012-2019 р.

Показники	Роки			
	2017	2018	2019	Відношення 2019 до 2017, %
Обсяг продукції, робіт та послуг лісового господарства (у фактичних цінах), млн грн	5911,7	7739,8	10778,1	182,2
Заготовлено деревини, тис. м ³	17508	18021	19267	110,2
<i>в т.ч. від рубок головного користування</i>	7791	7841	8393	107,8
<i>від рубок формування і оздоровлення лісів та інших заходів</i>	9716	10181	10875	111,8
Площа рубок лісу та заходів, тис. га	417,1	415,3	399,2	95,9
<i>головного користування</i>	30,7	31,7	34,5	112,2
<i>формування і оздоровлення лісів та інших заходів</i>	386,1	383,5	364,6	94,3
Реалізовано в круглому вигляді лісогосподарськими підприємствами				
<i>всього, тис. м³</i>	12197	13181	14358	117,8
<i>сума без ПДВ, млн грн</i>	5044	5542	8764	173,7
Ціна знеособленого м ³ реалізованої деревини, грн. (без ПДВ)	365	376	632	173,5
Відтворення лісів, тис. га	70,3	67,8	60,3	86,3
Висівання і садіння лісу, тис. га	53,4	48,8	40,3	75,4
Природне поновлення лісових ресурсів, га	16,7	18,9	20,1	120,6
Виконання лісогосподарських заходів з поліпшення якісного складу лісів, га	37983	44651	42556	112,1
Площа осередків, в яких проведені заходи боротьби, га	49999	55156	14844	29,6
Надходження платежів до зведеного бюджету, млн. грн	657	716	2061	314,1
<i>в т.ч. рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів, млн. грн</i>	188	198	430	235,6
Чистий прибуток, млн. грн	822	985	781	95,3
Рентабельність діяльності, %	2,7	2,3	7,5	292,2

Джерело: [сформовано за даними 13].

Досліджуючи показники екологічного та економічного розвитку можна зробити висновки, що лісове господарство України нині знаходиться в стадії переходу інтенсивного екологічно незбалансованого лісокористування (табл. 2.3). З даної таблиці видно, що при покращенні економічних показників при веденні сучасного лісового господарства в той же час супроводжується значним погіршенням екологічних умов. Значна кількість головних елементів ведення лісового господарства, таких як лісовпорядкування, охорона лісів, лісовідновлення, інвентаризація лісів, захисне лісорозведення майже не розвивається і перебуває на досить низькому рівні. Також варто зазначити, що певні податкові надходження до бюджету країни не до кінця покривають необхідних коштів, що потрібні на відтворення природних ресурсів та охорону лісового господарства.

Доцільно відзначити позитивну тенденцію зростання обсягів хахолів спрямованих на відновлення лісів у співвідношенні до суцільних рубок основного користування. Протягом останніх років в результаті суцільних рубок щорічно вирубують близько 32 тис. га лісу. Заходи спрямовані на лісовідновлювання при вирубці лісу та інших не вкритих лісовою рослинністю землях кожного року провадять на площі понад 62 тис. га. В той же час, у зв'язку з великими обсягами загибелі лісових насаджень досі ще не досягнуто достатнього рівня еколого-збалансованого лісокористування.

Але не дивлячись, що кожного року все ж таки проводяться великі обсяги робіт, щодо забезпечення охорони лісів, все одно присутні великі площі розповсюдження шкідливих організмів, які потребують впровадження нових методів боротьби. Також, головним питанням є раціональне використання коштів, необхідність сформувавши єдину технічну політику, визначити чи відповідає лісокористування вимогам, які встановлені для ефективного лісогосподарського виробництва, вивчити та застосовувати сучасний світовий та вітчизняний досвід для забезпечення розвитку лісового потенціалу України [6; 40].

Можемо бачити, що така непродумана експлуатація лісів Карпатського регіону визначається: значними темпами ведення лісового господарства, послідовною зміною корінних смерекових деревостанів на менш біологічно стійкі, надмірним рекреаційним навантаженням, високим рівнем техногенного (антропогенного) забруднення – все це спричинило зменшення стійкості лісових насаджень Карпатського регіону та призводить до значного збільшення обсягів уражених комахами та хворобами площ. Проте динаміка показників ведення заходів по боротьбі зі шкідниками лісу в насадженнях Держлісагентства України, показують про недостатність проведення даного комплексу заходів, що спрямовані на збереження лісових екосистем від різних шкідників (рис. 2.2).

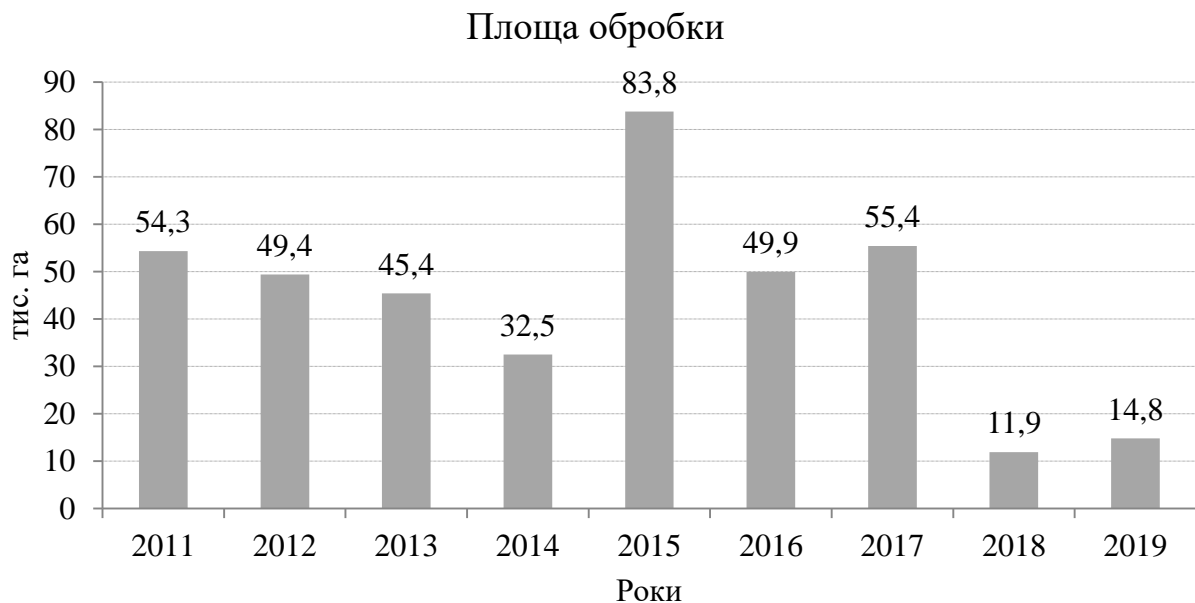


Рис. 2.2. Динаміка проведення заходів боротьби проти шкідників лісу, тис. га

Джерело: [сформовано за даними 13].

Також варто сказати, у 2019 році в Україні загинуло 28,4 тис. га лісових насаджень. Головною причиною гибелі лісових деревостанів були: вплив несприятливих погодних умов (30,1%, або 8,4 тис. га), лісові пожежі (30,8%, або 8,6 тис. га), хвороби лісу (27,1%, або 7,2 тис. га). Протягом 2019 р.

zareєстровано 8655 інцидентів незаконних рубок чагарників та дерев (на 9,2% більше порівняно з 2018 р.), як наслідок таких дій було пошкоджено та знищено 33,4 тис. м³ деревостанів (на 90,7% більше), в грошовому еквіваленті заподіяна шкода нанесена лісовому господарству становила 118 млн. грн, що майже в 2,5 рази вища ніж в попередньому році [44]. В табл. 2.4 представлено динаміку зменшення площ лісів, втрачених за різними причинами.

Таблиця 2.4

Загибель лісових насаджень за причинами (2010-2019)

	2010	2011	2012	2013	2014 ¹	2015 ¹	2016 ¹	2017 ¹	2018 ¹	2019 ¹
Площа загибелі лісових насаджень	20864	16414	20187	16428	17642	27768	19405	20111	15069	12398
від пошкоджень шкідливими комахами	1295	1505	1376	1492	1181	1183	2332	5439	8762	6223
від хвороб лісу	5632	6428	6463	6585	6638	7258	5921	2334	2464	2808
від впливу несприятливих погодних умов	10113	6604	8469	7349	5991	8350	8042	3065	2605	2817
від лісових пожеж	3127	909	2915	285	2290	8564	1591	8763	1085	395
від інших причин	697	968	964	717	1542	2413	1519	510	153	155
від пошкоджень дикими тваринами	59	112
від антропогенних факторів	81	41
від надмірної вологості	13	2

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: [сформовано за даними 13].

У 2019 р. сталося 1261 лісових пожеж, вогонь винищив 1065 га лісів, але лише трохи більше 1 % пожеж було спричинено природними явищами, такими як грози. Площі лісів, уражені пожежами, в порівнянні з попереднім роком збільшилась на 8 % і складає 14,8 тис. га.

Ситуація яка склалась свідчить про гостру необхідність, як найшвидшого розширення площі лісів та підтримку та перехід до принципів лісівництва, які максимально наближені до природних, що в свою чергу передбачають застосування плавних та групово-вибіркових рубок головного користування з ціллю найбільш раціонального використання природного оновлення та покращення лісостанів головних лісотвірних порід. Узагалі, для покращення ефективності реалізації лісогосподарської діяльності українськими підприємствами варто забезпечити проведення доцільних лісоохоронних заходів. Метою проведення цих заходів є можливість локалізувати чи зменшити площі розповсюдження хвороб та шкідників лісу, навіть можуть призвести мінімізації ймовірності виникнення пожеж.

Зважаючи на ситуацію яка слалася в сучасному лісовому господарстві України та з метою подальшого вирішення проблеми збалансованого екологічно управління лісовим господарством як фактору стійкості соціально-економічного розвитку потрібно використовувати комплексний підхід. Який дозволяє рахуватися з технічними, економічними, екологічними, організаційними, соціальними та інші аспектами управління, а заодно і побачити взаємозв'язок між ними.

Варто визнати, що нині ще не досить досліджено проблему організації та керівництва еколого-збалансованого управління лісогосподарською діяльністю, в за якої основою має бути розширене відтворення лісів з використанням інноваційних технологій в лісозаготівлях та лісівництві, лісовпорядкування та будівництві лісової інфраструктури тощо. Також відсутнє і наукове рояснення та мотивування підходів до оцінки ефективності управління діяльністю лісогосподарств.

РОЗДІЛ 3.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Порівняльна оцінка законодавства України та зарубіжних країн виявила, що існуючі в Україні заходи надають досить «м'який» вплив з боку держави щодо порушників. Внаслідок чого незаконні рубки призводять до виснаження лісових насаджень. Тому в якості додаткових заходів пропонується запозичувати досвід даних країн в області посилення відповідальності за порушення лісового законодавства.

Діюча в Україні система штрафів за незаконну рубку не стимулює громадян дотримуватися тих чи інших заборон, так як виручка від вирубаной деревини може перевищувати розмір штрафу в декілька разів. Отже, однією з пропозицій є посилення законодавства, шляхом збільшення штрафів за незаконну рубку.

У пожежонебезпечні сезони повністю заборонений випал сухої трави. Так як багато сільськогосподарських організацій, роками перебуваючи на межі виживання, вдаються до найдешевшого способу очищення сіножатей і пасовищ або утилізації відходів – випалювання. Багато в чому грає роль і занепад суспільства, особливо помітний у багатьох небагатих лісових і сільських районах, який призводить до зростання правопорушень, в тому числі до зростання кількості підпалів з хуліганських спонукань. На жаль, це мало лякає людей, тому деякі продовжують щовесни палити суху траву, вважаючи, що таким чином вони спрощують проведення сільськогосподарських робіт і очищають землю від мотлоху. Тим часом до відповідальності за законом такі особи можуть залучатися вже за сам факт підпалу трави – і неважливо при цьому, настали негативні наслідки або тільки була така загроза. Від тяжкості наслідків і обставин, при яких горіла трава, залежить тільки розмір штрафу.

Такі пали дуже часто виходять з-під контролю і поширюються на дуже великі відстані, завдаючи величезної шкоди природним територіям. Отже, пропонується також посилити систему штрафів.

Крім збільшення штрафів рекомендується ввести прогресивну шкалу відповідальності при вторинному порушенні аж до кримінальної відповідальності. А саме, при повторному порушенні особа притягується до адміністративної відповідальності, тобто призначається штраф у подвійному розмірі, а також особа притягується до кримінальної відповідальності у вигляді обов'язкових виправних робіт, які спрямовані на лісовідновлення, а також у вигляді позбавлення волі.

Як згадувалось в першому розділі в Норвегії, Німеччині та інших країнах при покупці лісового матеріалу в обов'язковому порядку звертається увага на штамп. Його наявність говорить про те, що той, хто збуває цю продукцію має ліцензію, сертифікацію, яка вказує на законність продажу, вирубки чи інших дій.

Необхідно розробити механізм зниження плати за деревину пошкоджену шкідниками (аж до нульової). Передбачити механізм стимулювання (субсидування) заходів щодо використання горільників і лісів, пошкоджених шкідниками (всихаючої або усохлої деревини).

Правилами не встановлено порядок нормування обсягів і методів лісовідновлення, що відображаються в договорах оренди. Як результат, у багатьох випадках встановлюються в договорах оренди параметри лісовідновлення (особливо обсяги робіт зі штучного лісовідновлення), є завищеними і часто не пов'язані з наявністю економічно доступного лісокультурного фонду в межах орендної ділянки. Дані про Фонд лісовідновлення, до якого відносяться вирубки, гару, редили, прогалини, інші не покриті лісовою рослинністю або придатні для лісовідновлення землі, не завжди є актуальними.

Зміни в законодавстві в галузі лісового господарства сприятимуть посиленню контролю з боку лісової охорони, отже, буде знижуватися рівень

порушень, а саме незаконних вирубок, підпалів і т. д. пропонована система штрафів дозволить стимулювати лісокористувачів діяти в рамках закону, так як розмір штрафу може перевищувати виручку від реалізації незаконно вирубаної деревини, а також рекомендується прогресивна шкала відповідальності, аж до кримінальної. У частині підпалів ефективним заходом є не тільки система штрафів, а й нормативи лісовідновлення, що в свою чергу дозволить зберігати лісові насадження без великих втрат.

У більшості випадків пожежі трапляються з вини людини, або за погодними умовами, а саме грозовим розрядам особливо в посушливу погоду. Проаналізувавши динаміку лісових пожеж з 1992 по 2019 роки можна зробити висновок, що з 2014 року спостерігається зниження чисельності зареєстрованих пожеж, але при цьому площа вигорає територій не скорочується або навіть збільшується. Дана статистика є наслідком того, що пожежі не встигають вчасно гасити, в той час як на це впливає недостатність технічних засобів (у тому числі високий ступінь зносу), а також недостатність кадрових резервів.

Виходячи з вищесказаного, заходами, які дозволять знизити площу територій, що вигорає є збільшення чисельності сил пожежогасіння, а також збільшення кількості одиниць техніки.

Для своєчасного попередження та ліквідації пожеж необхідно забезпечити нарощування сил і засобів на гасіння лісових пожеж. В даний час спостерігається гостра нестача таких кадрів як льотчики-спостерігачі, парашутисти-пожежники. Відхилення від повної укомплектованості становить 35-50 %, отже, це вимагає серйозного втручання з боку держави, а саме необхідно розвивати заходи щодо вирішення даної проблеми.

Однією з причин є те, що за останні роки виробничий потенціал багатьох підприємств, особливо в лісовій промисловості, різко впав внаслідок високого ступеня зносу основних виробничих фондів, значного перевищення нормативного терміну служби обладнання.

На основі аналізу ступеня зносу основних фондів, можна зробити висновок, що в середньому 40 % є зношеними, таким чином необхідно

розглянути питання про оновлення основних фондів. Одним з наслідків зношеності техніки є неможливість своєчасно загасити загоряння, яке, в свою чергу, несе величезні збитки. Проаналізувавши дані, можна зробити висновок, що доцільніше закупити відсутні одиниці техніки, що дозволить вчасно локалізувати лісові пожежі, внаслідок чого знизяться збитки, завдані даними пожежами. На підставі досвіду радянського часу при повному чи майже повному оснащенні основними фондами, зношеність яких становила 17 %, вигорало менше площ лісових насаджень, отже, держава несла менше збитків, ніж в даний час.

Таблиця 3.1

Напрямки щодо вдосконалення охорони та захисту лісів

Напрямки	Рекомендації	Ефект від реалізації
Особливий режим під час високої пожежної небезпеки	Заборона на відвідування громадянами лісів та в'їзд до них транспортних засобів	Зменшення кількості пожеж з вини людини
Контроль за орендарями	Здійснювати перевірку протипожежного облаштування лісів на лісових ділянках, наданих у користування	Своєчасне прибирання від захаращеності, виконання лісовідновлення
Профілактичні протипожежні заходи	Протипожежна пропаганда	Формування у свідомості у людей дбайливого ставлення до лісів, інформування населення про заходи адміністративної та кримінальної відповідальності за їх недотримання
Рекреаційне облаштування лісів	Обладнання місць відпочинку та куріння	Зниження пожежної небезпеки від антропогенних факторів

Джерело: [розроблено автором].

Для попередження лісових пожеж територію розподіляють на зони моніторингу, таких як наземний, авіаційний і космічний. Виходячи з цього, пропонується мінімізувати наземне патрулювання, так як авіаційне ефективніше. Пояснюється це в першу чергу тим, що існують важкодоступні ділянки лісу, при яких наземне патрулювання практично неможливо. Отже,

якщо збільшувати кількість авіаційного патрулювання, то необхідно підвищувати кількість посадочних майданчиків для авіаційної техніки.

Нові тактичні способи гасіння пожеж засновані на можливостях більш досконалих технічних засобів. Використання при боротьбі з пожежами сучасних технічних засобів (літаків, вертольотів, бульдозерів, всюдиходів і т.д.) у багато разів збільшило вартість гасіння пожежі, локалізація пожеж (за площею) стала набагато дорожче, і зниження витрат на їх гасіння можливо лише за умови ефективного застосування тактичних прийомів і способів, що дозволяють локалізувати пожежу в найбільш короткий термін.

В рамках вдосконалення системи захисту лісів від пожеж необхідно забезпечити перехід до стратегії управління лісовими пожежами з урахуванням зонування лісів за видами і рівнями охорони, покращувати протипожежний пристрій лісів, підвищити ефективність використання фінансових і матеріальних ресурсів, що виділяються на захист лісів від пожеж, посилення протипожежної пропаганди і державного пожежного нагляду в лісах, підвищити оперативність виявлення лісових пожеж і їх гасіння в початковій стадії, забезпечити ефективну взаємодію регіональних і федеральних органів виконавчої влади при боротьбі з великими лісовими пожежами.

ВИСНОВКИ

Лісова галузь є однією з ключових так як забезпечує певну частину ВВП, є джерелом робочих місць, забезпечує експортоорієнтованість України. Тому вирішення проблем виникають в даній галузі є одним з першочергових. В ході аналізу були виявлені недоліки, які вимагають втручання з боку держави. А саме, проблема лісових пожеж, несвоєчасність виявлення та локалізації. Причинами даного недоліку є високий знос основних фондів, недостатній контроль з боку держави, а також «м'яка» система законодавства. Ще однією важливою проблемою є недостатність кадрового забезпечення, причинами даної проблеми служить низька заробітна плата робочого персоналу, а також низький престиж галузі.

Були розроблені заходи, спрямовані на вирішення проблем, виявлених в ході роботи. Заходами з охорони і захисту лісів в області лісових пожеж пропонується посилення адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення Лісового кодексу, а так само федеральних законів в частині лісового господарства. Крім того, запропоновані заходи щодо зниження коефіцієнта зношеності основних фондів, так як доцільніше оновити технічне оснащення, ніж нести величезні суми збитку кожен пожежонебезпечний період.

Ключовими напрямками такої політики є: стимулювання розвитку лісових плантацій; орієнтація лісопромислових підприємств на зниження матеріаломісткості виробництва. Лісові плантації слід активно розвивати для цілей скорочення вирубок природних лісів, а також для зниження обсягів витрат на освоєння нових важкодоступних ділянок лісу. Успішний досвід вирощування лісів на плантаціях демонструє ряд іноземних держав, в числі яких Бразилія, Швеція, Норвегія, Китай, США, Канада. Активно розвиваються лісові плантації в Африці, за рахунок коштів європейських і азіатських інвесторів. Застосовувані цими країнами технології дозволяють в рази скоротити період вирощування лісів на плантаціях, в порівнянні з природним зростанням.

Також відзначається висока значимість впровадження сучасних

технологій в деревообробці, як одного із способів зниження матеріаломісткості продукції і, тим самим, зменшення споживання деревини при інших рівних умовах. Однак, темпи технологічного оновлення в українському лісопромисловому комплексі в кілька разів менше в порівнянні з прийнятими в світі стандартами, що є одним з головних перешкод зниження матеріаломісткості виробництва для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних товарів та втрати ними конкурентних переваг на світовому ринку.

Існуючі на сьогоднішній день технології деревопереробки дозволяють істотно скоротити споживання сировини (деревини) при цьому, не зменшуючи вихід готової продукції. Економічні вигоди від впровадження сучасних технологій в деревообробці полягають не тільки в зниженні матеріаломісткості продукції лісопромислового комплексу і в скороченні площі вирубок, а й у зменшенні витрат на розвиток лісової інфраструктура. Зокрема, йдеться про потребу в лісових дорогах.

Домагаючись більш якісного здійснення процесу відтворення лісових ресурсів на кожній його стадії можна істотно знизити навантаження на природні ліси. Скорочення вирубок, вирощування лісів на спеціалізованих плантаціях дозволить поліпшити екологічну обстановку в країні. Збереження природних лісів позитивним чином впливає на якість родючого шару ґрунту, стан і запасів питної води. Важливу значимість має рекреаційна функція природних лісів. Відповідно, вдосконалення умов відтворення лісових ресурсів позитивним чином позначиться на добробуті всього суспільства в цілому. А провідна роль в належному здійсненні цього процесу лежить в області державного управління.

Таким чином, геополітична значимість лісів України надає Уряду країни унікальну можливість забезпечити лідерство країни в сучасному світі для вирішення найбільших проблем сучасності. У дослідженні відзначається високий соціально-економічний ефект запропонованих напрямків, як з кількісної, так і з якісної точок зору, що в підсумку дозволить вивести російську лісову промисловість з кризи і зберегти національне надбання-український ліс, для майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bas Arts. Assessing forest governance from a ‘Triple G’ perspective: Government, governance, governmentality. *Forest Policy and Economics*. Vol. 49. P. 17–22.
2. D. Suhardimana, D. Wichelnsb, G. Lestrelinc, ChuThai Hoanh Payments for ecosystem services in Vietnam : Market-based incentives or state control of resources? *Ecosystem Services*. Vol. 5. 2013. P. 94–101.
3. Decree on the policy on payment for forest environment services. Socialist Republic of Vietnam. URL : http://vietnam-redd.org/Upload/Download/File/99-2010-ND-CP_EN_2332.pdf.
4. Developing effective forest policy. A guide. *Food and Agriculture Organization of the United Nations*. Rome, 2010. 80 p.
5. Forest policy. *Food and Agriculture organization of the United Nations*. URL : <http://www.fao.org/forestry/policy/91248/en/>.
6. Kimmins J. P. Forest ecology. A Foundation for Sustainable Forest Management and Environmental Ethics in Forestry. – Saddle River, N.J.: Prentice Hall, 2003. 720 p.
7. Mustalahti I. Sustaining Participatory Forest Management. *Case Study Analyses of Forestry Assistance from Tanzania, Mozambique, Laos and Vietnam*. Small-Scale Forestry. 2009. Vol. 8 (1). P. 109–129.
8. Strom P.-C. Umweltrecht: Einfuehrung. – Berlin : Erich Schmidt Verlag, 2010. 313 s.
9. Алексеев С. С. Государство и право : Начальный курс. Москва : Юрид. лит., 1996. 192 с.
10. Бронина Л. Б., Крассов О. И. Работникам леса. Правовые вопросы. Москва : Юрид. лит., 1990. 384 с.
11. Гвоздик П. О. Верховенство закону у системі джерел екологічного права. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4. С. 107–116.

12. Держгеокадастр. Офіційний сайт. URL : <https://land.gov.ua>.
13. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ11_u.htm.
14. Державна цільова програма «Ліси України» на 2010-2015 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.09.2009 р. № 977. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/977-2009%D0%BF/stru#Stru>.
15. Дребот О. І., Шершун М. Х., Шкуратов О. І. Збалансований розвиток лісового сектору економіки в контексті європейської інтеграції України : монографія. Київ : Аграрна наука, 2014. 317 с.
16. Дробко Е. В., Левківський В. М. Державне управління та державна політика у сфері лісових відносин: теоретичний аспект. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Сер. Управління*. Київ, 2013. Вип. 2. С. 147–153.
17. Загальна характеристика лісів України : Офіційний веб-сайт Державного агентства лісових ресурсів України. URL <http://www.dklg.kmu.gov.ua>.
18. Замула Х. П. Сучасний стан ведення лісового господарства в Україні. *Агросвіт*. Дніпропетровськ, 2013. № 19. С. 54–59.
19. Иванов С. А. Государственная лесная политика: основные направления и роль в стимулировании рационального лесопользования. *Вестник Саратовского государственного социальноэкономического университета*. Саратов, 2009. № 4. С. 166–169.
20. Институциональные преобразования в лесном секторе в переходный период. Всемирный банк, 2005. 79 с.
21. Ковач О. В. Державне регулювання як основна функція управління. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2009. Вип. 27. С. 35-40.
22. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. 2-ге вид., допов. Київ : Юрінком Інтер, 2000. 752 с.
23. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.

24. Концепція реформування та розвитку лісового господарства : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.04.2006 № 208-р. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/208-2006-%D1%80/stru#Stru>.

25. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 р № 3852-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. Ст. 99.

26. Мусієнко М. М., Серебряков В. В., Брайон О. В. Екологія. Охорона природи : словник-довідник. Київ. : Знання, 2002. 550 с.

27. Положення про Державне агентство лісових ресурсів України : Указ Президента України від 13 квітня 2011 року № 458/2011. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/458/2011>

28. Положення про обласні управління лісового та мисливського господарства Державного агентства лісових ресурсів України від : наказ Міністерства аграрної політики і продовольства України від 21.03.2012 № 134. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0729-12>.

29. Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 76. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/761-2007-%D0%BF>.

30. Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду : Указ Президента України від 21.11.2017 р. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/3812017-23066>

31. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21.12.2010 р. № 2818 VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 26. Ст. 218.

32. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 4. Ст. 546.

33. Рамкова Конвенція ООН зі зміни клімату. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_044/page.

34. Сільське, лісове та рибне господарство. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL : www.ukrstat.gov.ua.
35. Скакун О. Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс) : учебник. Харьков : Эспада, 2005. 840 с.
36. Соловій І. П. Концепція плати за послуги екосистем: світовий досвід і перспективи її впровадження у лісовому секторі. *Наукові праці Лісівничої академії наук України* : зб. наук. праць. Львів : РВВ НЛТУ України, 2016. Вип. 14. С. 252–258.
37. Социальное управление : словарь-справочник / под ред. В. И. Добренёва, И. М. Слепенкова. Москва : МГУ, 1994. 208 с.
38. Стеченко М. Д. Державне регулювання економіки : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 271 с.
39. Стійкий екологічно безпечний розвиток і Україна : навч. посіб. / за ред. М. І. Дробнохода. Київ : МАУП, 2002. 104 с.
40. Фурдичко О. І. Агроєкологія : монографія. Київ : Аграрна наука, 2014. 400 с.
41. Чистов С. М. Державне регулювання економіки : навч.- метод. посіб. Київ : КНЕУ, 2004. 208 с.
42. Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Білявський Г. О. Екологічне управління : підручник. Київ : Либідь, 2004. 432 с.
43. Яковчук М. Ю. Адміністративно-правове регулювання страхової діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2009. 20 с.
44. Яремко З. М., Ващук В. В., Галаджун Я. В. Концептуальні засади безпечної життєдіяльності людини. *Ефективна економіка*. 2019. № 2. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6877> (дата звернення: 14.12.2020). DOI: [10.32702/2307-2105-2019.2.6](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.2.6)

ДОДАТКИ